

UDK 93/94

ISSN 2334-8003

ЦЕНТАР ЗА НАПРЕДНЕ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СТУДИЈЕ

ИНИЦИЈАЛ
ЧАСОПИС ЗА СРЕДЊОВЕКОВНЕ СТУДИЈЕ

КЊИГА 2

Главни уредник
Срђан Рудић

Редакциони одбор

Ленка Блехова-Челебић (Праг), Станоје Бојанин, Борислав
Гргин (Загреб), Габор Кланицај (Будимпешта), Есад Куртовић
(Сарајево), Смиља Марјановић-Душанић, Војин Недељковић,
Георги Николов (Софија), Паола Пинели (Фиренца),
Даница Поповић, Дејан Радичевић, Срђан Рудић,
Георг Фогелер (Грац), Ирена Шпадијер

Одговорни уредник
Драгић М. Живојиновић

Београд
2014

Срђан Рудић
Историјски институт
Кнез Михаилова 36/II, Београд, Србија
srdjan.rudic@iib.ac.rs

ЈЕЛЕНА – СУПРУГА КНЕЗА ПАВЛА ПЕТРОВИЋА*

Апстракт: У раду се на основу литературе и објављене и необјављене грађе из Дубровачког архива доносе подаци о Јелени, супрузи кнеза Павла Петровића, члана познате средњовековне властеоске хумске породице Богавчић–Радивојевић–Јурјевић (Ђурђевић)–Влатковић.

Кључне речи: Јелена, Павле Петровић, Петар Павловић, Влатковићи.

Личност Јелене, супруге кнеза Павла Петровића и мајке војводе Петра Павловића, доскоро је била непозната у литератури. Уосталом, у досадашњој историографији члановима хумске властеоске породице познате под презименима Богавчић–Радивојевић–Јурјевић (Ђурђевић)–Влатковић који се у изворима јављају током последњих деценија XV и првих деценија XVI века посвећено је мало или нимало пажње.

Јелена се у радовима старијих историчара који су се бавили проучавањем породице Влатковић, ту пре свега мислимо на Љубомира Ковачевића и Михаила Динића, не помиње.¹ Исти случај је и са ауторима књиге новијег датума *Родословне таблице и грбови српских*

---

* Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије: *Средњовековне српске земље (13–15. век): политички, привредни, друштвени и правни процеси* (ев. број 177029).

¹ Љ. КОВАЧЕВИЋ, Знамените српске властеоске породице средњег века. Радивојевићи–Ђурђевићи–Влатковићи, *Годишњица Николе Чутића* 10 (1888) 199–214; М. ДИНИЋ, Дубровачки трибути – могориш, Светодмитарски и Конаваоски доходак и провијун браће Влатковић, *Глас Српске краљевске академије* 168 (1935) 203–257, стр. 251–257.

династија и властеле, који су своје дело темељили углавном на резултатима поменуте двојице истраживача.²

Од историчара Јелену је, у раду посвећеном породици Влатковић у периоду од 1471. до 1537. године, први поменуо Богумил Храбак који је кратко забележио да се ради о мајци војводе Петра и удовици Павла Влатковића. Истовремено је указао и на податак да је њој и њеном сину припадала четвртина некадашње куће херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића у Дубровнику.³ Последњи је о Јелени писао и донео нове податке Срђан Рудић у радовима који се баве поменутом кућом Хрвоја Вукчића у Дубровнику, родословом Влатковића, односно потомцима Јурја (Ђурђа) Радивојевића и Јелениним сином војводом Петром Павловићем.⁴

О Јеленином супругу кнезу Павлу сачувано је свега неколико података. Припадао је огранку породице који је водио порекло од Павла – најстаријег сина војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића. Војвода Павле Јурјевић био је ожењен Катарином са којом је имао сина Петра. Павле је умро пре 2. септембра 1439. године, док се Катарина последњи пут спомиње 4. августа 1444. године. Њихов син, војвода Петар Павловић, умро је пре 25. марта 1452. године.⁵

Кнез Павле Петровић, син војводе Петра, у изворима се први пут помиње 25. марта 1452. године као један од потписника уговора о савезништву против херцега Стефана Вукчића Косаче који је склопљен између његове породице и Дубровчана. У уговору се поименце помињу седморица синова војвода Влатка Јурјевића (Иваниш, Марко, Жарко, Радивој, Андрија, Бартол и Тадија) и њихова двојица братучеда – Томаш, син Николе Јурјевића, и Павле, син покојног војводе Петра Павловића. Одредбама уговора сви чланови породице и њихови потомци добили су дубровачко племство, кућу на врху Побигане улице, помоћ од 600 перпера годишње и још толико у случају да изгубе баштину и дођу у Дубровник (све док је не поврате); уговором је регу-

---

² Д. СПАСИЋ – А. ПАЛАВЕСТРА – Д. МРЂЕНОВИЋ, *Родословне таблице и грбови српских династија и властеле*, Београд 1991, 157–164.

³ Б. ХРАБАК, *Херцеговачки Влатковићи од 1471. до 1537. године*, *Из старине прошлости Босне и Херцеговине* 3, Београд 2004, 217–224, стр. 222.

⁴ С. РУДИЋ, О кући Хрвоја Вукчића Хрватинића у Дубровнику, *Историјски часопис* 56 (2008) 353–369; ИСТИ, О потомцима војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића – прилог родослову Влатковића, *Sponenica akademika Marka Šunjića (1927–1998)*, Сарајево 2010, 233–241; ИСТИ, Петар Павловић – војвода Хумски и Крајине, *Зборник за историју Босне и Херцеговине* 7 (2012) 49–60.

⁵ С. РУДИЋ, О потомцима војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића – прилог родослову Влатковића, 236, 241.

лисано и питање дријевске царине уколико би у будућности Дубровчани или Влатковићи завладали Дријевима.⁶

Током наредне две деценије кнез Павле се у познатим изворима спомиње свега неколико пута и то увек у вези са исплатом провижуна. Први пут у потврди издатај 25. марта 1458. године којом су браћа Влатковић и он потврдили да су примили провижун.⁷ Други пут се помиње, истим поводом, у потврди од 25. марта 1460. године.⁸ Наредних тринаест година о њему не знамо ништа, све док Дубровчани нису 5. априла 1473. године, пре уобичајеног рока, исплатили провижун прокуратору браће Иваниша, Жарка, Тадије и Павла Петровића.⁹

Кнез Павле се у изворима последњи пут помиње крајем јула 1476. године. Почетком истог месеца војвода Иваниш Влатковић је, свакако због тешког положаја у којем се налазио, молио Дубровчане да му исплате провижун за три године унапред. Веће умољених је одбило ову молбу војводе Иваниша који је њима био дужан 200 дуката и миљар соли; такође су правили питање и око дела провижуна у износу од 100 перпера који је припадао Павлу Петровићу. Веће умољених је ипак 26. јула одлучило да војводи Иванишу исплати 600 перпера од провижуна осим дела који је припадао Павлу Петровићу. Динић је на основу ове одлуке закључио да је кнез Павле у међувремену умро или да се разишао са стричевима. У сваком случају, кнез Павле Петровић се након јула 1476. године не помиње у изворима.¹⁰

За све ово време позната грађа не доноси никакве податке о приватном животу кнеза Павла Петровића. Најстарији познати податак о његовој породици настао је неколико година након његовог последњег помена у грађи. Реч је о потврди насталој 4. октобра 1482. године којом су браћа Влатковић – војвода Иваниш, Жарко, Августин и Тадија – у своје име и у име **синовъца нашега доброга споменѣтѣа вѣдѣга павла петровиѣа и негова сина** потврдили да су примили 780 перпера од Дубровчана.¹¹ Из наведеног текста је јасно да је кнез Павле у то време био покојни. Име његовог сина се не наводи, али како је на

⁶ *Старе српске повеље и писма* 1–2, прир. Љ. Стојановић, Београд – Ср. Карловци 1929, бр. 714, 135–138.

⁷ *Старе српске повеље и писма* 1–2, бр. 715, 139. У међувремену је умро Томаш, син Николе Јурјевића.

⁸ *Старе српске повеље и писма* 1–2, бр. 716, 139–140. У међувремену је умро Марко Влатковић.

⁹ В. АТАНАСОВСКИ, *Пад Херцеговине*, Београд 1979, 93.

¹⁰ М. ДИНИЋ, *Дубровачки трибути*, 254; В. АТАНАСОВСКИ, *Пад Херцеговине*, 93–94; Б. ХРАБАК, *Херцеговачки Влатковићи од 1471. до 1537. године*, 220.

¹¹ *Старе српске повеље и писма* 1–2, бр. 718, 141.

основу до сада познате грађе он имао само једног сина, претпостављамо да се овде ради о будућем војводи Петру Павловићу.¹²

Јелена се први пут помиње тек јула 1493. године, дакле неких седамнаест година након што се њеном супругу губи траг у грађи. Треба истаћи да се сви подаци из Дубровачког архива коришћени у овом раду, а у којима се помиње Јелена, тичу новчаних послова. У свим случајевима реч је о наплати закупнина од две куће које су она и њен син поседовали у Дубровнику.¹³

Јелена се, дакле, у архивској грађи први пут помиње 14. јула 1493. године када је у своје и име свог сина примила 13 перпера од Клемента Гучетића на име закупа куће у Дубровнику.¹⁴ Реч је о кући коју је породица Влатковић добила од Дубровчана 1452. године. Закуп куће на годишњем нивоу износио је 60 перпера.¹⁵ Када је кућа 1452. године дошла у посед Влатковића, претпостављамо да се приход од њене закупнине равноправно делио међу свим поименце помнутим члановима породице, односно на девет делова. Како је у међувремену неколико грана породице изумрло, приход се 1493. године делио на четири дела, тако да је део који су примали Јелена и Петар износио 15 перпера годишње.¹⁶

Петар је 26. априла 1494. године у име своје мајке Јелене примио од Клемента Гучетића шест перпера на име закупа куће.¹⁷ Преосталих шест од петнаест перпера за закуп куће Клемент Гучетић је Је-

---

¹² С. Рудић, Петар Павловић – војвода Хумски и Крајине, 51.

¹³ Грађа из Дубровачког архива коришћена је на основу исписа Вељана Атанасовског који се чувају у Историјском институту и микрофилмова Архива САНУ.

¹⁴ Državni arhiv u Dubrovniku (=DAD), Diversa Notariae (=Div. Not.), fasc. 71, fol. 180 (14. VII 1493) (запис на маргини). У документу је погрешно наведено да се Јеленин муж звао војвода Петар. Иста грешка је поновљена и у документу од 8. августа 1495. године.

¹⁵ DAD, Div. Not., fasc. 77, fol. 132 (10. VI 1497).

¹⁶ У међувремену су умрли Марко, Радивој, Андрија и Бартол, сви синови Влатка Јурјевића и Томаш, син Николе Јурјевића. У изворима се у периоду 1492–1502. године помиње и Ђурађ. У документу из јуна 1492. године забележен је као нећак Жарка и Тадије (voivode Xarchi et Tadei eius vaivode Xarchi fratris ac Giure nepotis eorum). DAD, Div. Not., fasc. 71, fol. 180 (16. VI 1492); В. ТРПКОВИЋ, Хумска земља, *Зборник Филозофског факултета у Београду* 8 (1964) 225–260, стр. 237. Љубомир Ковачевић је претпоставио да би Ђурађ могао бити син Андрије Влатковића. Љ. КОВАЧЕВИЋ, *Знамените српске властеоске породице средњег века. Радивојевићи–Ђурђевићи–Влатковићи*, 212.

¹⁷ Petar filius ... Jelene, DAD, Div. Not., fasc. 71, fol. 180 (26. IV 1494, запис на маргини).

лени исплатио 25. септембра.¹⁸ Наредне године, 8. августа, Јелена и Петар су преко Натала Гучетића примили од Клемента Гучетића 15 перпера на име закупа куће.¹⁹ Клемент Гучетић је преминуо негде у лето/јесен 1495. године, па је његова удовица Марина 21. децембра исте године, такође преко Натала Гучетића, исплатила Јелени и Петру Павловићу једанаест перпера на име закупа за кућу.²⁰ Марина је јуна 1497. године закупила кућу на три године. Власницима куће, међу којима су наравно наведени и Јелена и Петар, исплатила је закуп за три године почевши од 18. септембра текуће године, у износу од 180 перпера.²¹ Као нови купац куће, и то за период од десет година, октобра 1499. године јавља се Паладин Гучетић.²² Паладин је неколико година касније умро, па се средином 1504. као нови купац куће, међу чијим власницима се помињу Јелена и Петар, јавља његов син Марин.²³

Крајем прве деценије XVI века Јеленин син Петар се у изворима јавља и као један од наследника куће у Дубровнику (*ad Luzarizan*) која је некада припадала херцегу Хрвоју Вукчићу. Петар, син кнеза Павла Петровог Влатковића, и Владислав Шимраковић, син Милице, унук Балше Херцеговића, помињу се 20. фебруара 1507. године као наследници једне половине дохотка од најма ове куће.²⁴ Петар Павловић је у власништво над четвртином некадашње куће херцега Хрвоја дошао преко мајке Јелене о чему сведочи документ настао фебруара 1511. године.²⁵ Овај податак нам омогућава да изнесемо претпоставку, која

---

¹⁸ DAD, Div. Not., fasc. 71, fol. 180 (25. IX 1494, запис на маргини).

¹⁹ Исто, fasc. 75, fol. 64 (8. VIII 1495).

²⁰ Исто, fasc. 75, fol. 64 (21. XII 1495, запис на маргини).

²¹ Исто, fasc. 77, fol. 132 (10. VI 1497).

²² Исто, fasc. 79, fol. 36' (15. X 1499).

²³ Исто, fasc. 84, fol. 102' (16. IV 1505).

²⁴ *Ser Petrus comitis Pauli Petri Vlatchovich ut filius et heres pro parte sua dicti comitis ... ex una parte et Vladissaus filius et heres q. Milize matris descenductis ex linea Chervoe chertzegh parte ex altera.* DAD, Diversa Cancellariae, fasc 99, fol. 169'-170 (20. II 1507); Храбак је погрешно сматрао да је читава кућа припадала породици Влатковић – Б. ХРАБАК, Херцеговачки Влатковићи од 1471. до 1537. године, 222–223; видети: С. Рудић, О кући Хрвоја Вукчића Хрватинића у Дубровнику, 353–369. Закуп за половину куће износио је током треће деценије XV века 25 перпера – DAD, Consilium Minus, fasc. 3, fol. 202 (21. II 1425); DAD, Consilium Minus, fasc. 4, fol. 88' (13. V 1427); С. Рудић, О кући Хрвоја Вукчића Хрватинића у Дубровнику, 362, 364.

²⁵ *Dominus Petrus Paulouich voivoda ... et recuperandum affictus presentes et futuros domus dicti consti ... posite in Raguso ad Pusteriam et domus posite ad Luzarizam in qua habitat ser Bartholomeus Io de Restis pro quarto spectat ad ipsum constituentem et ad eius matrem possidentem.* DAD, Procuraе de Notaria. fasc. 11, fol. 205 (19. II 1511); С. Рудић, Петар Павловић – војвода Хумски и Крајине, 53.

истина нема упориште у познатим изворима, да је Јелена можда била сестра Владислава Шимраковића, те да су њих двоје након смрти мајке Милице наследили њену половину куће.²⁶ На ово можемо да надовежемо податак дубровачког хроничара Гондоле који пише да је херцег Стефан Вукчић Косача фебруара 1466. године, током боравка у Дубровнику, одсео у близини куће која је некада припадала херцегу Хрвоју, а која је у то време припадала Влатковићима који су је наследили преко мајке. Нажалост, Гондола не наводи о којој припадници породице Влатковић је реч, нити у каквом је она сродству је била са херцегом Хрвојем.²⁷

Следећи пут се Јелена, супруга покојног *comitis Pauli Petri Vlatshouich*, и њен син Петар помињу 9. септембра 1516. године у вези са неким дугом и њиховом кућом у Дубровнику.²⁸ Исте године, крајем новембра Јелена је поменута и у вези са дохотком од некадашње куће херцега Хрвоја.²⁹ Јелена и њен син, војвода Петар, поново се спомињу 10. јуна 1517. године у вези са приходом од куће у Дубровнику.³⁰ Јелена се у изворима последњи пут спомиње 16. јуна 1519. године, када је заједно са сином поменута у вези са приходом од куће *in Pustierna a Robiana uliza*.³¹

Иако се у дубровачкој грађи помиње више од четврт века, тачније између 1493. и 1519. године, о Јелени се не зна много. На основу тога што је била удата за једног члана породице Влатковић можемо да претпоставимо да је била племићког порекла. Изнета могућност, на основу власништва над делом прихода од некадашње куће херцега

²⁶ С. Рудић, Петар Павловић – војвода Хумски и Крајине, 53, нап. 28; На основу расположиве грађе може се тврдити да су Јелена и њен син Петар Павловић власници дела некадашње куће херцега Хрвоја постали негде у периоду између децембра 1495, када се Милица последњи пут помиње у изворима, и 1507. године – Исто, 53.

²⁷ *S'abbrugiò una casa appresso quella del duca Harvoye, che all' hora era delli Vlatkovichi, pervenutali per via di madre. Chronica Ragusina Junii Restii (ab origine urbis usque ad annum 1451) item Joannis Gundulae (1451/1484)*, ed. S. NODILO, Zagrabiae 1893, 374; С. Рудић, О кући Хрвоја Вукчића Хрватинића у Дубровнику, 368; ИСТИ, Петар Павловић – војвода Хумски и Крајине, 53.

²⁸ DAD, *Diversa Cancellariae*, fasc. 106, fol. 212' (9. IX 1516).

²⁹ DAD, *Div. Not.*, fasc. 93, fol. 82 (26. XI 1516).

³⁰ Исто, fasc. 93, fol. 153'–154 (10. VI 1517).

³¹ DAD, *Procurae de Notaria*, fasc. 13a, fol. 79' (16. VI 1519). У једном ранијем раду погрешно смо тврдили да се Јелена у изворима последњи пут помиње до 9. септембра 1516. године – С. Рудић, О потомцима војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића – прилог родослову Влатковића, 236; ИСТИ, Петар Павловић – војвода Хумски и Крајине, 56, нап. 55.

Хрвоја у Дубровнику, да је Јелена можда била кћерка Милице Ши-
мраковић, а унука Катарине, ћерке Балше Херцеговића, као што је већ
истакнуто, нема потпору у познатој архивској грађи. Једини сигурни
подаци које имамо о Јелени јесу да је била супруга кнеза Павла Пе-
тровића и мајка војводе Петра Павловића, као и то да је њен син у
једном тренутку, захваљујући њеним родбинским везама, постао вла-
сник четвртине куће коју су Дубровчани на самом крају XIV века да-
ровали Хрвоју Вукчићу.

Srdan Rudić

JELENA – WIFE OF PRINCE PAVLE PETROVIĆ

Summary

Historical sources mention Jelena, wife of prince Pavle Petrović and mother of duke Petar Pavlović, in the period from 1393 to 1419. Her husband was a member of a notable medieval aristocratic family from Hum, known under the surnames Bogavčić, Radivojević, Jurjević (Đurđević), and Vlatković. Sources preserved in the Dubrovnik Archives mention Jelena only in relation to financial transactions concerning the leasing of houses which she and her family owned in Dubrovnik.

Keywords: Jelena, Pavle Petrović, Petar Pavlović, Vlatković family.

Чланак примљен: 30. септембра 2013.

Чланак прихваћен: 12. јануара 2014.